

Școala incluzivă – o necesitate în educația actuală

ȘCOALA PROFESIONALĂ, COMUNA BĂLȚEȘTI
PROF. GHEORGHE ELENA DANIELA

“Material realizat cu sprijinul financiar al Mecanismului Financiar al SEE 2014 – 2021. Conținutul acestuia (text, fotografii, video) nu reflectă opinia oficială a Operatorului de Program, a Punctului Național de Contact sau a Oficiului Mecanismului Financiar. Informațiile și opiniile exprimate reprezintă responsabilitatea exclusivă a autorului/autorilor.”

Poate fiecare profesor a încercat să răspundă la un moment dat la întrebări de genul: De ce nu toți elevii mei progresează în același fel? Cum pot să-i ajut pe toți să înțeleagă? Cum pot să-i ajut pe cei care învață mai greu?

Un prim pas în oferirea răspunsurilor la aceste întrebări stă în faptul că profesorul ar trebui să accepte, în primul rând, diversitatea dintr-o clasă; faptul că fiecare elev are propriile sale capacități intelectuale, diferite de cele ale altor colegi, că fiecare are stilul său propriu de a învăța și fiecare are nevoile sale în privința asimilării de informații. Așadar, unul dintre cele mai importante aspecte a le învățământului actual este nevoia sa de adaptare la necesitățile copiilor, oricare ar fi acele necesități și oricare ar fi copiii – fie că sunt copiii cu CES, fie că pur și simplu sunt copii cu un ritm mult mai încet de învățare.

O astfel de metodă de adaptare o constituie școala incluzivă, o școală ce se axează pe includerea acelor copiii sau chiar grupuri ce au fost anterior marginalizate și care implică în procesul de învățare și de luare a deciziilor părinții, îngrijitorii și consilierii specializați.

S-a dovedit că metodele utilizate în cadrul claselor incluzive pot îmbunătăți semnificativ performanța tuturor elevilor. În comparație cu educația în centre sau școli speciale, care are riscul de a-i menține pe copii și adolescenți în afara societății, școala incluzivă constituie un teren de pregătire ideal pentru viitoarea lor integrare în societate. În loc să-i izolăm și să spunem că sunt „dificili”, „turbulenți” sau chiar „handicapați”, am putea să admitem faptul că acești copii ar putea progresa mai mult într-o clasă obișnuită, dacă noi, profesorii, am accepta că educația este pentru toți.

Cel mai important lucru de luat în considerare este că predarea în cadrul diversității implică predarea pentru fiecare individ în parte. Ținând cont de interesele fiecărui elev, de experiențele și țelurile sale facem, de fapt, un pas important în educația elevilor și integrarea lor în societate, după terminarea studiilor. Mai mult, putem spune că diferențele dintre indivizi sunt mult mai pregnante decât cele dintre grupuri. Din acest punct de vedere, poate una dintre cele mai mari provocări căreia trebuie să-i facă față un profesor este adaptarea stilului de predare astfel încât să corespundă necesităților fiecărui elev în parte.

O nouă dimensiune care începe să se contureze în peisajul învățământului românesc este aceea de democratizare și egalizare a șanselor fiecărui copil în parte. În acest scop a fost înființată și școala incluzivă – un răspuns la redimensionarea educației. Scopul acestei școli este de a crea pentru toți copiii un cadru prielnic învățării, pornind de la premiza că diferențele

dintre oameni sunt normale și ele trebuie acceptate. Un rol important în cadrul școlii incluzive îl are pedagogia și învățarea centrată pe elev. Acest lucru implică automat adaptarea curriculumului și metodelor de predare la capacitatea și nevoia fiecărui elev în parte.

Predarea la elevii cu nevoi speciale solicită aceleași strategii și practici ca și predarea la orice alt tip de clasă. Cu alte cuvinte, o bună metodă de predare în general va fi o bună metodă de predare și pentru elevii cu nevoi speciale. Toți elevii au dreptul să aștepte de la învățământ cele mai bune și eficiente metode, iar elevii cu CES nu fac diferență.

Școala incluzivă reprezintă o provocare pentru școlile obișnuite, însă ea nu trebuie privită ca o amenințare pentru performanța acestor școli. Multe dintre aceste instituții găsesc ca fiind dificil să integreze elevii cu nevoi speciale în cadrul claselor obișnuite. Însă această teamă poate fi depășită prin educație, resurse didactice adecvate, sprijin și nu în ultimul rând credința că incluziunea este un drept moral și social ce nu poate fi negat nimănui.

Există anumite etape ce trebuie urmate în cadrul școlarizării copiilor cu CES, printre care, în primă fază, este acceptarea ideii că există astfel de copii, recunoașterea dreptului lor la educație, integrarea lor treptată în cadrul școlilor obișnuite. Astfel pe măsură ce acești copii vor crește, vor deveni adulți și vor avea probabil proprii copii, incluziunea va fi deja un fapt acceptat și o măsură firească în cadrul educației. Copiii educați în cadrul școlii incluzive vor fi mai bine pregătiți să interacționeze cu diverși indivizi precum și cu diverse situații din lumea reală.

În cadrul școlii incluzive profesorii trebuie să colaboreze cu diferiți specialiști în domeniul educației, cum ar fi psihologi, consilieri, terapeuți și alți specialiști pentru că doar împreună vor reuși să obțină cele mai bune rezultate. Profesorul consultant pentru CES este probabil cel care va lucra cel mai mult cu fiecare profesor în parte, el fiind și cel care va participa în cea mai mare măsură la orele de curs. Școala incluzivă presupune îmbunătățirea sistemului educațional pentru toți elevii. Implică schimbări în curriculum, în modul de predare al profesorilor, în modul de învățare al elevilor, precum și schimbări în modul cum interacționează copiii cu CES cu colegii lor și viceversa.

Ideea este ca școlile, centre de învățare și educație, să se schimbe astfel încât să devină comunități educaționale în care nevoile tuturor elevilor și profesorilor să fie îndeplinite. Școlile incluzive nu mai asigură o educație obișnuită sau o educație specială, ci asigură o educație incluzivă, iar ca rezultat elevii vor putea învăța împreună.

Cu alte cuvinte, acest tip de școală este deschisă tuturor elevilor, astfel încât toți elevii să participe și să învețe. Pentru ca acest lucru să se întâmple, profesorii și școlile, în general, au nevoie de o schimbare, pentru a întâmpina cu mai mult succes diversitatea nevoilor elevilor. Educația incluzivă este un proces de facilitare a procesului de învățare pentru toți elevii, chiar și pentru cei ce au fost anterior excluși.

Printre avantajele școlii incluzive se numără faptul că elevii cu CES sunt tratați ca parte integrantă a societății, au ca model restul colegilor care nu au probleme, atât copiii cu CES cât și colegii lor își dezvoltă abilitățile comunicative, devin mai creativi, acceptă diversitatea, etc. Profesorii adoptă metode diverse de predare-învățare, de care beneficiază toți elevii, nu numai cei cu CES. Socializarea între elevii și dezvoltarea prietenilor între colegi este destul de importantă în dezvoltarea procesului de învățare, datorită schimbului de informații permanent.

În ceea ce privește cadrele didactice din cadrul școlii incluzive, ele trebuie încurajate să adopte practici moderne în cadrul orelor de curs, să se autoperfecționeze în permanență în ceea ce privește copiii cu CES. Un alt rol important pe care cadrele didactice îl au este acela de a-i face pe copiii fără probleme să-și accepte și să-și ajute colegii cu CES, fără a-i ridiculiza, sau exclude.

Concluzionând, putem spune că incluziunea nu-i implică numai pe copiii cu CES; ea este de fapt o realitate și recunoașterea faptului că fiecare copil este unic. Școala incluzivă ne demonstrează, așadar, că suntem unul, dar nu unul și același.

Incluziunea în educație presupune:

- Valorizarea egală a tuturor elevilor și a personalului.
- Creșterea participării tuturor elevilor la educație și, totodată, reducerea numărului celor excluși din cultura, curricula și valorile comunității promovate prin școala de masă
- Restructurarea culturii, a politicilor și a practicilor din școli, astfel încât ele să răspundă diversității elevilor din localitate.
- Reducerea barierelor în învățare și participare pentru toți elevii, nu doar pentru cei cu dizabilități sau cei etichetați ca având „nevoi educaționale speciale”.
- Inșurșirea învățămintelor rezultate din încercările de depășire a barierelor de accesare a școlii și de participare din partea unor elevi.
- Înțelegerea diferențelor dintre elevi ca resursă pentru procesul de învățare, nu ca o problemă ce trebuie depășită.
- Recunoașterea dreptului elevilor la educație în propria lor localitate.
- Evoluția gradului de incluziune în școli, atât în privința personalului, cât și în privința elevilor.
- Creșterea rolului școlilor în construirea comunităților și a valorilor lor, precum și în creșterea performanțelor.
- Cultivarea unor relații de susținere reciprocă între școli și comunități.
- Recunoașterea faptului că incluziunea în educație este un aspect al incluziunii în societate.

Școala incluzivă devine astfel o școală deschisă tuturor, o școală prietenoasă, flexibilă, o școală care abordează procesul de predare – învățare – evaluare într-un mod dinamic și

atractiv, o școală care, prin sprijinul pe care îl oferă tuturor copiilor, se constituie într-un factor de bază al incluziunii sociale, contribuind la eliminarea prejudecăților legate de apartenența la un anumit mediu și la spargerea barierelor existente între diferitele grupuri din interiorul unei comunități

Impunându-se ca un nou tip de educație , flexibilă , adaptabilă la nevoile speciale și c.e.s. ale tuturor educabililor în general și la cele ale celor disabili în special , educația integrată se detașează de normativitatea educației tradiționale. Acest aspect se reflectă în maniera de abordare metodologico-procedurală a educabililor. Strategiile specifice integrării educative sunt la rândul lor flexibile , caracterizate prin diversitate Conceptul de strategie în educația integrată se distanțează de accepția din pedagogia europeană-continentală , apropiindu-se de cea anglo-saxonă . Aceasta nu pune accent pe combinarea inspirată a metodelor și mijloacelor clasice, ci pe „ aplicarea inspirată, originală , creativă , în orice caz , într-o nouă manieră, a unor metode și mijloace vechi , preexistente , acceptându-se chiar modificarea acestora “ (Ungureanu Dorel, 2000)

În esența lor, strategiile educației integrate sunt „ strategii de micro-grup, activ-participative cooperative , colaborative, parteneriale, implicante, organizative și socializante.“ Acestea, datorită atributelor lor, sunt adaptabile , putând fi cu ușurință multiplicare sau diversificate pentru a acoperi situațiile noi. Aceste atribute caracterizează și învățarea, care trebuie să se realizeze în grupuri mici, să fie cooperativă, partenerială, activ-participativă, să se desfășoare într-un mediu relaxant, plăcut.

Datorită strategiilor cooperative toți elevii învață să asculte activ, să fie toleranți, să ia decizii și să-și asume responsabilități în cadrul grupului.

Învățarea în grupuri mici, activă și colaborativă asigură o reală interacțiune și intercomunicare; o redistribuire corectă de recompense sociale (apreciere considerare, respect); o distribuție eficientă a sarcinilor de lucru; un simț al disponibilității și al artei solicitării sau acordării ajutorului mult sporite.

Lecțiile bazate pe învățarea prin cooperare influențează în mod pozitiv formarea răspunderii individuale (elevii trebuie să comunice rezultate în nume personal sau în numele grupului), interacțiunea directă și formarea deprinderilor interpersonale și de grup mic.

De asemenea, ele creează între elevi o interdependență pozitivă (aceștia realizează că au nevoie unii de alții pentru a realiza obiectivele și sarcinile grupului, că au resurse pe care trebuie să le administreze în comun, că recompensele vor fi comune.)

Pentru a evita ca în clasele integrate activitățile să fie dominate de elevii normali, în defavoarea elevilor cu nevoi speciale, strategiile de microgrupuri trebuie să fie și parteneriale.

Acestea au rolul de a împiedica acordarea de ajutor în exces colegilor disabili, de a evita intradistribuirile preferențiale ale sarcinilor în grup și subevaluarea unor rezultate modeste ale colegilor disabili de către ceilalți.

Predarea în parteneriat s-a impus ca o altă strategie de succes. Aceasta presupune prezența și colaborarea a două cadre didactice în cadrul lecției propriu-zise. Predarea în parteneriat presupune respectarea unor condiții și anume: să se realizeze după asistență reciprocă la ore; să fie riguros planificată anterior; să desfășoare activități compatibile și complementare; să prezinte o unitate în concepțiile prezentate, în modul de acțiune, evitând controversele; să evalueze activitatea ulterior.

De un mare succes în practică se bucură și strategiile tutoriale. Tutoriatul se poate realiza între egali, cu inversare de roluri sau între elevi de vârste diferite.

Tutoriatul între egali, numit și „De la copil la copil”, se poate realiza în cadrul școlii, dar și în afara ei, vizând programul de realizare a temelor dar și activități extrașcolare. Se realizează prin constituirea unei perechi compuse dintr-un copil cu c.e.s. și unul normal. Aceasta trebuie făcută pe cât posibil informal, pe baza unor prietenii sau simpatii. Copiii care îndeplinesc rolul de tutor trebuie aleși discret, din rândul celor care au dovedit de-a lungul timpului disponibilitate în a acorda sprijin celorlalți, într-un mod spontan, neimpus.

Când tutoriatul se face reciproc, strategia devine benefic versatilă, în sensul tutoriatului cu inversare de roluri. Colegul normal poate învăța de la cel dizabil, mai ales când acesta are un talent pentru o disciplină. Schimbarea rolurilor este benefică pentru copilul dizabil, care capătă încredere în propriile forțe și în valoarea lui, dar și pentru colegul lui normal, care învață să caute în profunzime și să respecte talentul fiecărui om.

Tutoriatul între elevi de vârste diferite se poate realiza între doi educabili cu c.e.s. . Experiența acumulată a dovedit că elevii cu c.e.s., bine instruiți și supravegheați, pot deveni tutori pentru colegii mai mici. Avantajele sunt de ambele părți. Copiii mai mici se identifică mai ușor cu tutorii lor și evoluează pozitiv, relativ mai repede, având modele apropiate lor și încredere în reușită. Tutorii se dezvoltă la rândul lor mai repede, în condițiile în care învață mai mult despre un subiect, explicându-le altora, decât citind dintr-o carte sau audiind un profesor.

Strategiile cooperative și tutoriale, sunt doar două dintre opțiunile la care pot apela educatorii. (Lor li se alătură strategiile de socializare în clasa integrată, strategiile organizative și cele curriculare prin adăugare/ modificare de obiective și conținuturi.)

Cunoașterea strategiilor educației integrate este indispensabilă oricărui cadru didactic, care vrea să-și asume responsabilitatea de a răspunde tuturor exigențelor și cerințelor educative ale

diverșilor elevi, care le calcă pragul clasei cu speranța reușitei. Educatorul trebuie să se plieze după fiecare caz, să-și flexibilizeze demersul didactic pentru a satisface cerințele educative ale fiecărui elev luat în parte și ale tuturor la un loc.

ȘCOALA INCLUZIVĂ – UN NOU TIP DE ȘCOALĂ

Școala are datoria de a asigura șanse egale tuturor elevilor. A asigura șanse egale elevilor înseamnă a asigura posibilități maxime de dezvoltare fiecăruia, în funcție de aptitudinile și interesele sale.

Educația incluzivă a devenit parte integrantă a educației pentru toți și constituie răspunsul școlii la nevoile ce decurg din diversitatea copiilor. Sunt aduși elevii împreună într-o sală de clasă și într-o comunitate, indiferent de punctele lor forte sau punctele slabe în orice domeniu, căutându-se maximizarea potențialului tuturor.

Noul tip de școală, cea incluzivă, trebuie să recunoască diferite cerințe educaționale ale copiilor, să reacționeze adecvat la acestea, să asigure o educație de calitate pentru toți. Este vorba de o altă opțiune de politică a educației, pentru ca școlile să poată oferi răspunsuri adecvate cerințelor educației diferite ale copiilor.

Diferențele dintre copii sunt considerate firești, iar școala dispune de servicii adecvate care să acționeze continuu pentru a întâmpina cerințele educaționale diferite.

Filosofia educației incluzive este împărtășită de toți membrii comunității școlare și de toți cei care intră în școală. De fapt, crearea culturii școlii este un proces la fel de important ca acela de predare a cunoștințelor și dezvoltare a deprinderilor. O astfel de filosofie stă la baza unor strategii și decizii curente privind practica. Aceasta dimensiune se referă la realitatea unei școli și la imaginea transmisă despre aceasta.

Este adevărat că nu de puține ori condițiile de organizare școlară - efective numeroase de elevi în clasă, programa școlară foarte încărcată, timpul scurt de activități și interacțiuni în clasă cu elevii pe parcursul unei lecții, insuficienta pregătire psihopedagogică și /sau de educație -reprezintă obstacole serioase în asigurarea unui învățământ eficace pentru fiecare elev.

După 1990 a fost lansat un nou concept, al educației incluzive, care aduce în atenție necesitatea reexaminării și extinderii rolului învățământului obișnuit, pentru a se putea adapta cerințelor copiilor și nu invers, ca până atunci, pentru ca toți copiii să învețe împreună.

Copiii care nu pot face față cerințelor școlare, cei care prezintă diverse forme și niveluri de eșec școlar sunt încă prea puțin cunoscuți și acceptați din punct de vedere

psihopedagogic. Atitudinea cea mai frecventă manifestată față de aceștia din partea școlii și a societății în general este de subvalorizare - bazată în mare măsură pe lipsa de reușită și de competența școlară.

Noul tip de școală, cea incluzivă, trebuie să recunoască diferite cerințe educaționale ale copiilor, să reacționeze adecvat la acestea, să asigure o educație de calitate pentru toți. Este vorba de o altă opțiune de politică a educației, pentru ca școlile să poată oferi răspunsuri adecvate cerințelor educației diferite ale copiilor.

Argumente

De ce este Școala mea - Școală incluzivă?

Diferențele dintre copii sunt considerate firești, iar școala dispune de servicii adecvate care să acționeze continuu pentru a întâmpina cerințele educaționale diferite.

Se pun următoarele întrebări:

- De ce nu pot face progrese semnificative în învățare toți elevii dintr-o clasă?
- Cum pot fi sprijiniți să progreseze în învățare elevii care par să învețe mai greu?
- Cât este de justificată marginalizarea ori chiar excluderea unor elevi din școala obligatorie?

În orice act de educație se întrepătrund trei dimensiuni importante: politicile, practicile și cultura. Se pornește de la un cadru de înțelegere, de la obiective și direcții ale acțiunilor. Se vehiculează și se operează cu un set de practici care antrenează schimbările preconizate prin obiective. Întreaga acțiune se derulează într-un context anumit, într-o situație educațională care surprinde un cadru cultural specific. Fiecare din aceste elemente este la fel de important. De aceea construcția unei educații pentru toți ia în calcul schimbările necesare, obținute prin procesul organizat al învățării în așa fel încât să se construiască politici ale incluziunii, să se dezvolte practici incluzive pentru ca în final să apară și să se organizeze o cultură a incluziunii. Pentru a analiza și descrie o școală incluzivă pot fi folosiți o serie de indicatori (Dezvoltarea practicilor incluzive în școli - Ghid managerial, 1998, MEC, UNICEF).

„Indicatorii de incluziune” asigură o bază utilă pentru realizarea unei astfel de analize. Aceștia se bazează pe datele preluate din două surse principale de informație. În primul rând, este vorba de datele care au rezultat din studiul acelor procese despre care se știe că stimulează participarea elevilor care anterior au fost excluși sau marginalizați; în al doilea rând, se au în

vedere datele recente privind procesele eficiente în vederea îmbunătățirii activității în școală. Astfel, indicatorii definesc o agendă bazată pe rezultatele cercetării care poate fi utilizată pentru a orienta activitățile de revizuire și dezvoltare. Indicatorii se concentrează asupra celor trei dimensiuni ale vieții școlare:

Dimensiunea 1 - Cultura

Filosofia educației incluzive este împărtășită de toți membrii comunității școlare și de toți cei care intră în școală. De fapt, crearea culturii școlii este un proces la fel de important ca acela de predare a cunoștințelor și dezvoltare a deprinderilor. O astfel de filosofie stă la baza unor strategii și decizii curente privind practica. Aceasta dimensiune se referă la realitatea unei școli și la imaginea transmisă despre aceasta.

Dimensiunea 2 - Strategia

Abordarea incluzivă este plasată în inima dezvoltării școlare, astfel încât aceasta să pătrundă în toate strategiile și să nu fie privită ca o nouă strategie care se adaugă la cele existente. Atenția față de conceptul de educație incluzivă este prezentă în toate aspectele planificării școlare.

Dimensiunea 3 - Practica

Cultura și politicile incluzive ale școlii se reflectă în activitatea la clasă. Astfel, planurile de învățământ și modul în care ele se aplică - în interiorul și în afara clasei - încurajează participarea tuturor elevilor.

Linii de acțiune pentru atingerea indicatorilor de incluziune:

- Promovarea și susținerea politicii școlii incluzive.
- Contribuția la combaterea discriminării și la crearea unei societăți școlare incluzive, care valorizează toate persoanele indiferent de gen, vârstă, etnie, condiție fizică sau intelectuală, statut social etc.
- Credința că orice școală poate deveni incluzivă dacă abordează o educație specifică incluziunii și o aplică în procesul de învățământ pe care îl gestionează. În acest sens, schimbarea începe cu crearea unei culturi incluzive și continuă cu dezvoltarea de practici educaționale și măsuri concrete de incluziune.
- Cunoașterea liniilor directoare ale unei strategii pentru educație incluzivă, linii

directoare valorificate în managementul instituțional: 1) Implicarea părinților; 2) Teme curriculare adecvate și abordate gradual; 3) Acordarea timpului necesar studiului și o instruire bazată pe nevoile de învățare; 4) Predare directă pornind de la noțiuni cheie și continuând cu o serie de pași sistematici; 5) Raportarea instruirii la experiența anterioară a elevilor; 6) Strategie de învățare în 3 pași: a) Modelarea prin demonstrarea comportamentelor dorite, b) Activități asistate în care elevii sunt ajutați direct de profesor, c) Activități practice în care elevii acționează independent 7) Sprijin pentru învățare; 8) Asigurarea învățării temeinice; 9) Învățarea prin cooperare; 10) Educație adaptată nevoilor specifice și potențialului specific.

Este adevărat că nu de puține ori condițiile de organizare școlară - efective numeroase de elevi în clasă, programa școlară foarte încărcată, timpul scurt de activități și interacțiuni în clasă cu elevii pe parcursul unei lecții, insuficienta pregătire psihopedagogică și /sau de educație -reprezintă obstacole serioase în asigurarea unui învățământ eficace pentru fiecare elev.

Rolul esențial în educația integrată îl deține învățătorul clasei, care devine principalul factor de acțiune și de coordonare a realizării programului pedagogic individual pentru elevi.

Acesta trebuie:

să elaboreze un program pedagogic individualizat.

- să-și îmbogățească pregătirea cu elemente care să-i faciliteze includerea optimă în clasă a acestor elevi și asigurarea de șanse egale pentru aceștia la instrucție și educație;
- să manifeste interes continuu pentru identificarea, evaluarea și reprogramarea periodică a conținuturilor învățării pentru fiecare elev;
- să coopereze în cu ceilalți membri ai echipei educaționale, dar și cu familia elevului;

Școala are datoria de a asigura șanse egale tuturor elevilor. A asigura șanse egale elevilor înseamnă a asigura posibilități maxime de dezvoltare fiecăruia, în funcție de aptitudinile și interesele sale.

Educația incluzivă a devenit parte integrantă a educației pentru toți și constituie răspunsul școlii la nevoile ce decurg din diversitatea copiilor. Sunt aduși elevii împreună într-o sală de clasă și într-o comunitate, indiferent de punctele lor forte sau punctele slabe în orice domeniu, căutându-se maximizarea potențialului tuturor.

Fiecare copil este unic, cu necesități diferite. Noi, adulții, părinți și dascăli deopotrivă, încercăm să-i educăm, astfel încât să devină, la rândul lor, adulți fericiți, iubitori și eficienți. Însă există copiii marginalizați, defavorizați și/sau excluși de la educație. Aceștia sunt cei pentru care educația incluzivă a devenit o șansă pentru o dezvoltare armonioasă.

Incluziunea presupune efortul de a asigura tuturor elevilor - de limbă și cultură diferite, din familie diferite, cu orice probleme de sănătate, cu interese și moduri de învățare diferite - strategii de predare-învățare adecvate și individualizate, fără a stigmatiza sau a separa. Incluziunea îmbunătățește procesul de învățare pentru toți elevii, cu și fără nevoi speciale. A asigura șanse egale elevilor înseamnă a asigura posibilități maxime de dezvoltare fiecăruia, în funcție de aptitudinile și interesele sale.

Pentru ca activitatea instructiv –educativă să fie profitabilă pentru toți elevii, aceasta trebuie să se realizeze diferențiat. Educația diferențiată vizează adaptarea activității de instruire la posibilitățile diferite ale elevilor, la capacitatea de înțelegere și ritmul de lucru propriu unor grupuri de elevi sau chiar fiecărui elev în parte.

O categorie de copii pentru care educația incluzivă reprezintă o șansă la învățământul de masă, în care ei să se dezvolte alături de viitorii lor semeni, colegi de serviciu, vecini, prieteni, lideri de echipă, subordonați, sunt cei care manifestă tulburare de hiperactivitate cu deficit de atenție. Hiperactivitatea specifică preșcolărilor și școlărilor mici cu ADHD este cauzată de o serie de deficiențe cerebrale ale copiilor, de faptul că impulsurile și informațiile nu se transmit într-o manieră normală datorită insuficienței secreției neurotransmițătorilor. Conform cercetărilor realizate de specialiști, alte cauze ar fi plictiseala, supradotarea, conflictele psihice, tulburările emoționale, depresie, mediu familial conflictual, deficit de atenție, deficit de învățare, auz sau vâz, tulburări tiroidiene, alergii alimentare.

Educația incluzivă promovează egalitatea șanselor, oferind sprijin pentru învățare și acestor copii, care nu reușesc să se adapteze la exigențele școlii, care întâmpină dificultăți în învățare, care uneori vor, dar...nu pot.

Incluziunea presupune nu doar acceptarea, tolerarea copiilor cu nevoi speciale într-o clasă din învățământul de masă ci și adaptare la cerințele acestor copii, cuprinderea acestora în programele educaționale alături de copii normali, dar și responsabilitatea de a le asigura în același timp servicii de specialitate, programe de sprijin individualizate. Înseamnă asumarea unor schimbări în organizarea și dezvoltarea activităților instructiv – educative derulate în școală. Dar în condițiile actuale, într-o perioadă de transformări continue, patronate de lipsuri materiale, când numărul de copii la clasă este încă destul de mare, când prezența unui profesor de sprijin care să fie alături de copilul cu ADHD reprezintă doar o dorință a învățătorului,

responsabilitatea pentru educarea unui astfel de copil pentru sprijinirea familiei lui cade pe umerii profesorilor și a psihologului din școală (acolo unde acesta există).

Scoala incluzivă

Prezentarea contextului legislativ, administrativ și istoric al problematicii incluziunii în România.

Identificarea diferențelor specifice dintre conceptele cheie : *școala incluzivă/ educația incluzivă / curriculum incluziv/ practici incluzive / societate incluzivă.*

Principiile care definesc școala incluzivă.

Educația incluzivă - proces permanent de îmbunătățire a instituției școlare, având ca scop exploatarea resurselor existente, mai ales a resurselor umane, pentru a susține participarea la procesul de învățământ a tuturor persoanelor din cadrul unei comunități. (în conformitate cu anexa nr. 1 din HG 1251/2005)

O societate pentru toți în care fiecare se simte parte a acesteia Principii:

- Diferențele dintre oameni sunt normale!
- Diferențele conduc la progres!
- Diferențele presupun respect, nu toleranță și nici milă!

Integrarea este procesul de asimilare a elevului în cadrul învățământului normal, proces princare elevul se adaptează școlii în timp ce aceasta rămâne, în cea mai mare parte, neschimbată. **Incluziunea** presupune ca școlile și sistemul educațional, în general, să se schimbe și să se adapteze nevoilor elevului (M. Ainscow, 1998, Kisaji, 1999).

INTEGRARE	INCLUZIUNE
Nevoile grupului țintă în vederea integrării	Drepturile tuturor elevilor
Schimbarea, adaptarea materiilor școlare	Schimbarea procesului școlar
Beneficii obținute de elevi în urma integrării	Beneficii obținute de toți elevii ca rezultat al incluziunii
Profesioniști, expertiză specializată	Sprijin informal și oficial oferit cadrelor didactice

Educație integrată <i>Copilul este problema:</i> Nu raspunde, nu poate să invete Are nevoi speciale Necesita dotari speciale Nu poate ajunge la școala	Educație incluzivă: <i>Sistemul educațional are o problemă:</i> Atitudinile cadrelor didactice Metode rigide, curriculum rigid Medii inaccesibile Multe abandonuri școlare și repetenții
---	--

E diferit de ceilalti copii Necesita un mediu special Necesita profesori specializati	Lipsa sprijinului adecvat pentru cadrele didactice și pentru școli Lipsa implicării părinților Lipsa materialelor didactice și a dotării Instruire de proastă calitate
--	--

Școala incluzivă - unitate de învățământ în care se asigură o educație pentru toți copiii și reprezintă mijlocul cel mai eficient de combatere a atitudinilor de discriminare. Copiii din aceste unități de învățământ beneficiază de toate drepturile și serviciile sociale și educaționale conform principiului „resursă urmează copilul”. (în conformitate cu prevederile anexei nr. 1 din HG. 1251/2005)

Principiul fundamental al școlii incluzive este acela că *toți copiii trebuie să învețe împreună* oriunde este posibil acest lucru, iar diferențele care pot exista între ei să nu aibă nicio importanță.

În cadrul școlii incluzive, variatele necesități ale elevilor trebuie recunoscute și trebuie căutată o soluție pentru fiecare dintre ele ținând cont de stilurile și de ritmurile diferite de învățare. (conform Declarației de la Salamanca).

În privința sistemului de învățământ din România există în prezent numeroase polemici și controverse. Ideea de ansamblu care controlează acțiunile celor responsabili de schimbările din acest sistem este cea de îmbunătățire a serviciilor și de modernizare a acestora în scopul facilitării accesului tuturor tipurilor și claselor de indivizi la educație și formare.

Toate aceste tehnici și strategii prin care se dorește implementarea unei structuri solide a învățământului și a unei metode de abordare a educației bazate pe nevoile și capacitățile reale ale elevului, nu trebuie să se adreseze doar școlilor de masă, obișnuite și implicit elevilor acestora, ci și copiilor care prezintă deficiențe sau dificultăți de orice natură.

Apare astfel, destul de recent, noțiunea de cerințe educative speciale din încercarea de a înlocui inadapțarea școlară și dificultățile de natură educațională, în așa fel încât conceptul să fie cât mai sugestiv și mai puțin etichetator, respectând noile viziuni asupra

dreptului la educatie.

“Notinea de cerinte educative speciale desemneaza necesitatile educationale complementare obiectivelor generale ale educatiei scolare, necesitati care solicita o scolarizare adaptata particularitatilor individuale si/sau caracteristice unei deficiente (ori tulburari de invatare), precum si o interventie specifica prin reabilitare/ recuperare corespunzatoare.”(T.Vrasmas,2001,pag.27)

Cerintele educative speciale fac trimitere catre acea categorie de nevoi si cerinte de ordin educativ care survin si sunt solicitate de persoane care prezinta disfunctii sau deficiente ca urmare a unor conditii defavorizante ce conditioneaza individul si ii ofera un grad mai inalt despecificitate fata de cei din jur. Aceasta abordare a invatamantului prin prisma cerintelor speciale face trimitere la nevoile, capacitatile si competentele copilului in mod direct, si indirect, secund, la pozitia profesorului sau educatorului. Totusi trebuie precizat ca cerintele educative speciale nu abordeaza problematica elevilor care prezinta dificultati la o anumita materie iar la celelalte face fata satisfactor sau bine si nici a acelor care nu se pot concentra din varii motive, ci se relateaza direct de spectrul larg al dificultatilor care intra in competenta psihopedagogiei speciale, mai precis, copiii cu dizabilitati, afectiuni de natura neuropsihica, neurofiziologica, ce prezinta dificultati de invatare pregnante, persistente, si copiii supradotati.

In acest cadru general de prezentare a cerintelor educative speciale este evidenta nevoia unei schimbari in conceptia si practica traditionala de abordare a educatiei, nu doar din nevoia de evolutie la nivelul altor tari ci mai ales la nivelul acoperirii nevoilor unor categorii cat mai variate si diferite de indivizi. S-au dezvoltat astfel o serie de principii moderne ale educatiei cerintelor speciale: principiul drepturilor egale ale persoanelor cu deficiente in planurile ingrijirii, educatiei si instruirii, sanatatii si recuperarii, dezvoltarii sociale, culturale, spirituale precum si in cel al perfectionarii in vederea obtinerii locurilor de munca; principiul egalizarii sanselor sau accesul la diversele sisteme ale societatii – economic, servicii, informatii etc.; principiul interventiei timpurii; principiul asigurarii serviciilor de sprijin (resurse umane, institutionale, materiale, financiare, guvernamentale); principiul cooperarii si al parteneriatului (parinti, profesori, elevi, consilieri).

In ceea ce priveste educatia si instruirea, o importanta majora o are introducerea notiunilor de educatie integrata si scoli incluzive care subsumeaza principiile enuntate anterior si le raporteaza direct la necesitatile persoanelor cu nevoi speciale atat teoretic cat si practic. Daca in Romania, inceputul invatamantului incluziv este inca sovaitor si nesigur, experienta tarilor europene si rezultatele lor concrete in acest domeniu confirma

ca aceste notiuni nu sunt doar la nivel teoretic valide, ci sunt deopotrivă aplicabile în practica cotidiană, într-un mod benefic și productiv, nu doar micro-social ci și macro-social.

Principiul școlii incluzive, susținut atât în legislația națională cât și în cea internațională, porneste de la premisa drepturilor tuturor copiilor la învățatura împreună, fără a considera starea lor fizică, intelectuală, emoțională sau de diferențiere la nivel etnic, religios, cultural, încercându-se pe cât posibil eradicarea discriminării și marginalizarea copiilor cu cerințe

educative speciale.

“Educatia integrata- se refera in esenta la integrarea in structurile invatamantului de masa a copiilor cu cerinte speciale in educatie (copii cu deficiente senzoriale, fizice, intelectuale saude limbaj, defavorizati socio-economic si cultural, copii din centrele de asistenta si ocrotire, copii cu usoare tulburari psiho-afective si comportamentale, copii infectati cu virusul HIV etc.) pentru a oferi un climat favorabil dezvoltarii armonioase si cat mai echilibrate a personalitatii acestora.” (D.V.Popovici,2007,pag.14)

Integrarea educativa si educatia integrata prezinta doua mari acceptiuni: prima dintre ele face referire la gradul de cuprindere in domeniul educational al cat mai multor indivizi educabili, macar in sfera obligatorie de invatamant- “Pentru ca o educatie sa fie integrata in sensul specific al termenului, ea trebuie sa fie in primul rand integratoare, mai inainte de a fi integrativa.”(D.Ungureanu,2000,pag.16), iar cea de-a doua acceptiune este de tip calitativ, referindu-se la valoarea procesului instruirii, ca si asimilare si acomodare, ca si grad de comprehensiune si aplicabilitate, raportate fireste la nevoile persoanelor cu CES, la calitatea educatiei care sa le permita acumularea de cunostinte si deprinderi specifice, intr-un sistem educativ unic si sa le faciliteze dezvoltarea raportata la standardele unei societati democratice in permanenta schimbare. Educatia integrata doreste sa ofere copilului cu deficiente posibilitatea unei dezvoltari fizice sipsihice care sa-i permita sa se asemena cat mai mult posibil cu copiii normali. Se vehiculeaza in acest sens conceptul de normalizare care simbolizeaza idealul educational si se afla in interdependenta cu cel de integrare, care reprezinta mijlocul de atingere a scopului.In acceptiunea larga, integrarea are ca obiective nu uniformizarea cantitatii si calitatii procesului instructiv-educativ, ci mai curand inlaturarea discriminarilor si segregarilor de orice natura care pot umbri eficacitatea actului educational.Se poate ajunge in acest fel la nivelul in care **scoala** depaseste rolul sau pur instructiv si devine o veriga din lantul insertiei si integrarii la nivel social a persoanelor cu CES.Astfel trebuie privita “integrarea ca bazandu-se pe recunoasterea integritatii unei personae, fapt care semnifica sa fii tu insati printre ceilalti, sa fii capabil sa ti se permita sa fii tu insati printre ceilalti.

Educația incluzivă a apărut ca răspuns la neajunsurile educației integrate, care nu a reușit să împiedice marginalizarea copiilor care prezentau diferențe față de “norma” generală a populației școlare.

La Conferința Mondială “Educația pentru toți; satisfacerea nevoilor de bază ale învățării”, de la Jomtiem – Thailanda, 1990, s-a elaborat o nouă strategie a educației, fundamentată pe paradigma “educația pentru toți”, iar „*educația incluzivă*” a devenit *parte integrantă a*

educației pentru toți. „Educația incluzivă”, ca sintagmă, apare prin 1990, bazându-se pe principiul incluziunii care este mai cuprinzător decât cel al integrării.

„**Incluziunea**” se referă la faptul că oricine, indiferent de deficiența sa sau de dificultățile pe care le întâmpină în învățare, trebuie tratat ca un membru al societății, iar diversele servicii speciale de care are nevoie, trebuie furnizate în cadrul serviciilor sociale, educaționale, medicale și celelalte servicii puse la dispoziția tuturor membrilor societății” (ap. Popovici D., 1999).

Astfel, **incluziunea** și “**educația incluzivă**” pun accentul pe necesitatea ca sistemul educațional și școlile/grădinițele să se schimbe și să se adapteze continuu pentru a răspunde diversității copiilor și nevoilor ce decurg din acestea.

În Declarația de la Salamanca (1994) se stipulează:”Principiul fundamental al școlii incluzive este că toți copiii trebuie să învețe împreună , oricând acest lucru este posibil, indiferent de dificultățile pe care aceștia le pot avea sau de diferențele care pot exista între ei”.

Educația incluzivă se definește prin următoarele particularități:

- susține și confirmă că **toți copiii pot învăța** și au nevoie de o formă de sprijin pentru învățare;
- urmărește să **identifice și să minimizeze barierele învățării**;
- este **mai cuprinzătoare** decât educația formală obișnuită cuprinzând: educația pentru familie, pentru comunitate, alte oportunități de educație în afara școlii
- presupune **schimbare de atitudini, comportamente, curriculum**, care să satisfacă diversitatea copiilor, inclusiv a celor cu c.e.s;
- este un **proces dinamic**, care se dezvoltă continuu în funcție de cultură și context
- este **parte a strategiei** de dezvoltare a unei societăți incluzive

Sintagma „**dizabilități de învățare**” a fost folosită pentru prima dată în anii 1962-1963 („learning disabilities”), ulterior ea fiind înlocuită cu „**dificultăți de învățare**” (**D.Î**), denumire care se utilizează și în prezent.

Prezentarea diverselor definiții oferite de specialiștii care au studiat această problemă

aremenirea de a evidenția complexitatea fenomenului abordat cu referire expresă la copii și la procesul de învățare școlară.(apud Ungureanu , D., 1998)

► Prima definiție este dată de S. KIRK în S.U.A. :

„O dificultate de învățare se referă la o întârziere, o tulburare, o dezvoltare încetinită în plan emoțional sau comportamental. Ea nu este însă rezultatul întârzierii mentale, deficiențelor senzoriale sau factorilor culturali și instrucționali.”(S. KIRK 1962 p.262)

► Bateman (1965) arată că:

„Copiii ce prezintă dificultăți de învățare sunt aceia care manifestă o **discrepanță educativă semnificativă între potențialul lor intelectual estimat și nivelul actual de performanță**, discrepanța asociată cu tulburări bazice în procesele de învățare care pot fi sau nu conectate cu disfuncții demonstrabile ale sistemului nervos central, dar care nu sunt consecința întârzierii mintale generalizate, curențelor culturale sau educative, tulburărilor emoționale severe sau unor deficiențe senzoriale” (Bateman 1965, p.220).

► Comitetul Interagențiilor pentru Dificultăți de Învățare (ICLD - 1987) oferă o definiție mai extinsă și mai acurată:

„Dificultățile de învățare sunt un termen generic ce se referă la un grup de tulburări ce se exprimă prin **dificultăți semnificative în achiziționarea și utilizarea receptării și înțelegerii limbajului, a vorbirii, scrierii, citirii (literizării, silabisirii), a raționamentului și abilităților matematice, ca și unor abilități sociale**. Aceste tulburări sunt intrinseci individului și se presupune că sunt datorate unor disfuncții minimale ale Sistemului nervos central” (ICLD Jurnal 1987. p222).

Concluzionând pe baza acestor definiții, putem considera că un copil/elev are dificultăți de învățare (D.Î) dacă:

- există o diferență semnificativă între capacitățile sale și performanța școlară atinsă;
- progresul realizat de el în procesul de învățare este minim sau zero, pe o perioadă mai mare de timp;
- are o dizabilitate/incapacitate care-l împiedică să utilizeze facilitățile educaționale care sunt puse la dispoziția copiilor de aceeași vârstă cu el;
- lucrează în plan școlar la un nivel inferior copiilor de aceeași vârstă;
- are dificultăți persistente în învățarea citit-scrisului și a calculului matematic;
- are dificultăți emoționale și de comportament care împiedică frecvent și la un nivel considerabil procesul de învățare a copilului sau chiar a întregii clase;
- are deficiențe senzoriale și psihice care necesită un echipament sau servicii specializate suplimentare;

- are dificultăți continue de comunicare și interacțiune care-l împiedică în dezvoltarea unor relații sociale echilibrate și formează obstacole în procesul învățării

Din perspectiva etiologică se identifică două categorii mari de D.Î:

a. D.Î. propriu – zise

- determinate de deficiențe și incapacități greu vizibile (ascunse);
- sunt aferente doar individului, țin de deficiențele și incapacitățile lui generate de factor
- Parteneriatul “ familie-școală“ în reușita educației incluzive

Educația integrată se referă în esență la integrarea în structurile învățământului de masă a copiilor cu cerințe speciale în educație (copii cu deficiențe senzoriale ,fizice , intelectuale sau de limbaj , defavorizați socio-economic și cultural copii din centrele de asistență și ocrotire , copii cu ușoare tulburări psihoafective și comportamentale , copii infectați cu virusul HIV etc.) pentru a oferi un climat favorabil dezvoltării armonioase și cât mai echilibrate a personalității acestora.

În modelul tradițional , relațiile familiei cu școala sunt aproape inexistente sau au un caracter informal, ocazional. În condițiile școlii incluzive , părinții participă direct la viața școlii și pot influența anumite decizii care privesc procesul educațional. Absența sau indiferența părinților în ceea ce privește problemele educaționale ale copilului vine în opoziție cu ideea de integrare sau incluziune. În acest sens apar o serie de dificultăți cauzate de atitudinea de reținere sau neîncredere a părinților care rezultă din reprezentări/mentalități eronate cu privire la viața și evoluția școlară a unui copil cu cerințe educative speciale. Având în vedere perspectiva învățământului de tip incluziv , părinții au dreptul să-și exprime propria viziune asupra modului de funcționare a școlii și să participe concret la influențarea actului managerial din școală. De asemenea , familiile copiilor cu cerințe educative speciale au obligația să se implice în activitățile extrașcolare ale copiilor și să dea dovadă de răbdare și înțelegere față de schimbările mai lente sau mai rapide din viața copiilor lor.

Incluziunea reprezintă esența unui sistem educațional ce se caracterizează prin promovarea egalității în drepturi și responsabilității, flexibilitatea programelor școlare, implicarea activă a comunității în programele școlii, parteneriat cu familia. În reușita educației incluzive un rol important revine familiei. Relația familie-școală se bazează pe încredere. Comunicarea eficientă asigură încrederea reciprocă. La începutul parteneriatului cu părinții, profesorii trebuie să se gândească ce pot învăța de la părinți despre copiii lor. Pentru ca această comunicare să fie eficientă profesorii trebuie să apeleze la bune deprinderi de ascultare. Ascultând atent părintele se poate stabili o relație deschisă cu sprijin reciproc. A ști să ascuți înseamnă a fi capabil să creezi premisele colaborării. Ascultarea activă înseamnă a fi cu adevărat activ . Pentru o mai eficientă susținere a școlii incluzive din partea familiilor , membrii acestora trebuie să satisfacă un minimum de cerințe:

-să participe activ la toate activitățile școlii și să de implice în promovarea practicilor de integrare școlară a copiilor cu cerințe speciale la toate nivelurile vieții sociale.

-să fie modele de acțiune și comportament în acceptarea și susținerea integrării persoanelor cu cerințe speciale din comunitățile lor.

-să sprijine profesorii în alegerea unor strategii realiste u privire la evoluția și formarea copiilor în școală și în afara ei .

-să fie parteneri sinceri de dialog si să accepte fără rezerve colaborarea cu echipa de specialiști care se ocupă de educarea și recuperarea copiilor lor, urmărind împreună progresul înregistrat de copil în diverse situații de viață.

-să colaboreze cu alți părinți în grupurile de suport ale părinților și să împărtășească și altora experiențele personale cu propriii copii la activitățile desfășurate în mijlocul familiei.

-să fie convingși de avantajele oferite de școala incluzivă copiilor cu cerințe speciale și să accepte fără resentimente eventualele limite impuse de gradul și complexitatea deficiențelor acestora .

Se evidențiază în mod tipic caracteristici legate de condițiile de acasă și din familie ale elevilor ca fiind unele din barierele principale în învățare. Ca și exemple se pot menționa:

-resursele financiare ale familiei.

-atitudinile părinților față de școală și educație.

-starea de sănătate și nutrițională a copilului.

-stresul cauzat de separarea părinților sau de familii disfuncționale.

-proveniența dintr-o familie ce călătorește mult.

-începerea școlii cu slabe abilități de vorbire , vocabular deficitar și insuficienta pregătire pentru citit-scris.

Școlile tind să perceapă elevii care se confruntă cu aceste bariere ca fiind slab motivați , supuși presiunii negative a părinților și grupului, ca având o frecvență redusă la școală și manifestând probleme comportamentale și manifestând probleme comportamentale și de control. Din aceste răspunsuri este clar că școlile întâlnesc cele mai mari dificultăți atunci când se confruntă cu bariere pe care le consideră externe și cu mult în afara controlului școlii – condițiile de acasă și din familia elevului care afectează abilitatea acestuia de a fi complet receptiv la oportunitățile educaționale pe care le oferă școala. Este necesar să se realizeze aici un echilibru. Cu siguranță că școlile și profesorii nu pot să rezolve toate problemele sociale pe

care le întâlnesc. Dar, cadrele didactice trebuie să combine o concentrare pe responsabilitățile lor profesionale distincte cu dezvoltarea continuă a unui climat tolerant și cald care ține seama de nevoile, problemele și istoria de viață a tuturor elevilor.

Prin comunicarea bilaterală părinții creează un parteneriat strâns în sprijinul copiilor, se formează comunitatea și cultura școlii, cadru în care aceștia se simt ca “membrii ai unei familii”. Părinții răspund la această cultură prin participarea la educația copiilor în moduri în care ei înșiși niciodată nu le-au cunoscut.

Factorii care influențează părinții în implicarea lor în educația copiilor, includ:

1. nivelul educațional al părinților;
2. grupurile din care ei fac parte;
3. atitudinea conducerii școlii;
4. influențele culturale;
5. problemele familiei în îngrijirea copilului;

Comunicarea cu familiile despre programele școlii și progresul elevului folosind comunicări de la școala la familie și de la familie la școala. Prin comunicare eficientă cu familia, aceasta ajunge să conștientizeze rolul în educație, rolul în integrarea cu succes a copilului său. Familia trebuie să exercite o influență pozitivă asupra copilului, rolul său fiind foarte important în dezvoltarea acestuia din punct de vedere fizic, intelectual, moral.

Familia este mediul normal în care personalitatea unui copil, cu sau fără deficiențe, se dezvoltă armonios sub toate aspectele.

Succesul educației inclusive este asigurat de comunicarea dintre familie și școală.

Copiii au rezultate bune la școală, se integrează dacă familiile se interesează îndeaproape de educația lor. Părinții sunt cei care cunosc cel mai bine copilul și reprezintă o importantă sursă de sfaturi pentru profesori.

Școala incluzivă și toate cadrele didactice trebuie să creeze un mediu primitor pentru implicarea familiei în recuperarea , adaptarea și integrarea propriului copil cu cerințe speciale, prin:

-solicitarea tuturor familiilor cu copii care prezintă cerințe educaționale speciale să participe la aplicarea programului educațional și terapeutic propus;

-recunoașterea cerințelor și drepturilor familiilor de a alege dacă, în ce măsură, cum și când pot participa la cât mai multe activități terapeutice , pentru continuarea lor acasă;

-includerea familiilor , în mod obișnuit și consecvent, în schimbul de informații despre copil;

-identificarea resurselor din cadrul programului educațional și recuperator-terapeutic al elevilor cu cerințe speciale prin care se pot sprijini activitățile părinților;

-anunțarea familiei în legătură cu activitățile propuse în programul recuperator-terapeutic și completarea lui la solicitările părinților;

-informarea familiilor despre schimbările survenite în cadrul programului;

-acceptarea feed-backului primit de la familie ca informații utile în ameliorarea programelor destinate educării și recuperării elevilor cu CES.

Parteneriatele școală – familie vin în sprijinul îmbunătățirii comunicării dintre părinți și profesori. Ele se evidențiază în activități comune, participarea părinților la diferite cursuri în care se explică acestora ce înseamnă o regulă în familie, ce înseamnă o pedeapsă când nu au fost respectate regulile și ce înseamnă o laudă.

În cadrul parteneriatelor se clădesc relații între indivizi, acestea fiind caracterizate de responsabilități și cooperări reciproce. Nu-și mai au locul idei, din partea profesorilor, de genul: “dacă familia ne sprijină și noi ne vom putea face datoria” sau din partea familiilor: “noi am crescut acest copil, este treaba voastră să-l educați”.

Realizarea parteneriatelor funcționale presupune un sistem de activități cuprinse într-un plan pe termen scurt și mediu , cu obiective și responsabilități clare.

Ca și obiective operaționale pentru un parteneriat școală-familie pot fi enumerate:

- implicarea conștientă a elevilor, părinților și membrilor comunității în activitățile propuse potrivit capacităților psiho-fiziologice și aptitudinilor lor;
- identificarea și înlăturarea barierelor de comunicare;
- combaterea eșecului școlar, a abandonului școlar;
- îmbunătățirea bazei materiale a școlii;
- consilierea elevilor și a părinților să devină frecventă și eficientă;

- îmbunătățirea relațiilor între școală și părinți, profesori și elevi, părinți-părinți;
- conștientizarea necesității ascultării active,
- înlăturarea prejudecăților și a discriminărilor elevilor în funcție de mediul din care provin sau de statutul părinților;
- identificarea caracteristicilor individuale ale elevilor;
- exprimarea liberă a opiniilor;
- dezvoltarea încrederii în sine și în reușita acțiunii.

Un parteneriat între cadrele didactice(profesiuniști) și familie este posibil numai dacă fiecare dintre cei implicați înțelege rolul pe care îl joacă în viața copilului. Părinții au nevoie de educație pentru a ști cum să-și crească copiii. Prezența părinților și profesorilor împreună în activități de dezvoltare și participare comunitară, influențează pozitiv rolul lor în educația incluzivă.

Dacă părinții și cadrele didactice lucrează împreună, se poate sprijini dezvoltarea copilului, iar cerințele sale pot fi îndeplinite într-o măsură mai mare.

Un parteneriat între familie și școală nu se poate construi foarte repede, ci sunt necesare etape bine planificate. Această planificare duce la stabilirea unei relații de încredere și cooperare activă cu cadrele didactice și alți profesioniști, familia fiind unul dintre factorii a căror contribuție este foarte importantă în procesul de integrare școlară a copiilor.

genetici, de boli, traumatisme, accidente, etc.

b. D.Î. induse

- sunt induse de mediul copilului sau chiar de el însuși;
- pot apărea pe parcursul și în finalul demersului de învățare;
- se datorează : - timpului insuficient de învățare;
  - lacunelor anterioare din învățare;
  - absenței unor tehnici și procedee de învățare eficiente,
  - lipsei unui regim organizat de muncă;
  - slabei calități a predării în clasă;
  - suprasolicitării școlare;
  - absenteismului, boli, indispoziții, etc..

Bibliografie:

1. Ungureanu, D., Educația integrată și școala incluzivă, Editura de Vest, Timișoara, 2000.
2. Vărășmaș, T., Învățământul integrat și/sau inclusiv, Ed. Aramis, București, 2001.
3. Vărășmaș, T., Școala și educația pentru toți, Ed. Miniped, București, 2004.
4. Vărășmaș, Traian, *Învățământul integrat și/sau incluziv, Editura Aramis, București, 2001*
5. Gherguț, Alois, *Psihopedagogia persoanelor cu cerințe speciale-strategii diferențiate și incluzive în educație, editura Polirom , București,2006*
6. A. Gherguț, *Psihopedagogia persoanelor cu cerințe speciale. Strategii de educație integrată*, Ed. Polirom, Iași, 2001.
7. Hall si Tinklin, *Elevii cu deficiențe din învățământul superior*, Consiliul Scoțian de Cercetare a Educației, 1998.